

DIDAKTISK GREB: KLASSE- SAMTALEN

Samtaler i litteraturundervisningen

Rikke Christoffersen Denning, lektor, UC SYD, Max Ipsen, lektor, UC SYD, Michelle Jacqueline Gorgulla Pedersen, lærer, Kolding Realskole & Mathilde Kuntz Jensen, lærer, Sjølund-Hejls Skole

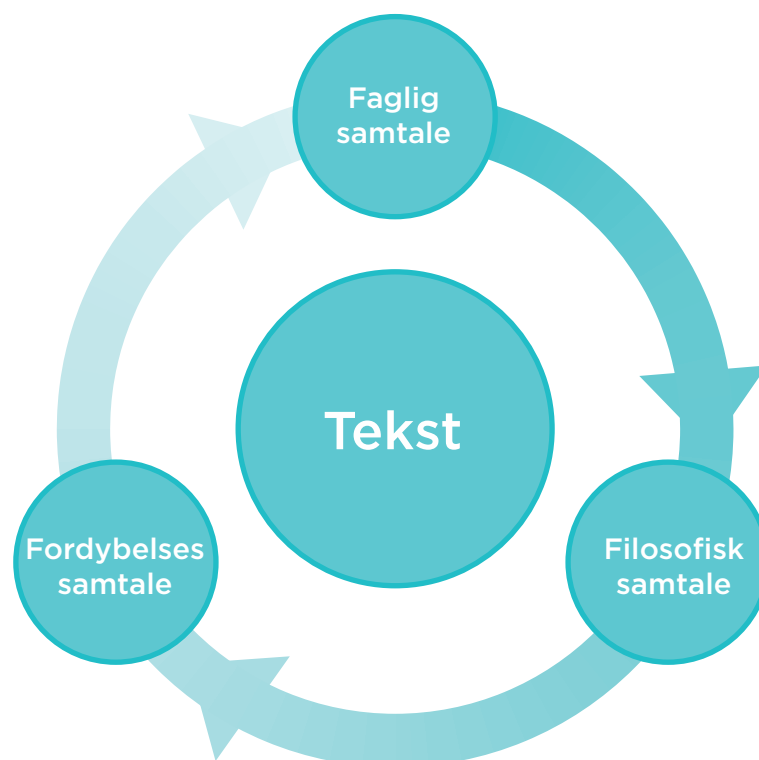

Samtaler i litteraturundervisningen

Hvordan kan man som lærer kvalificere litteraturundervisningen ved at arbejde med forskellige mundtlige dialog- og samtaleformer i danskundervisningen? Det spørgsmål har Mathilde Kuntz Jensen og Michelle Jacqueline Gorgulla Pedersen som lærerstuderende undersøgt i deres bacheloropgave. Klasserumsforskningen viser, at organiseringen af klasserumssamtale er afgørende for kvaliteten af mundtligheden i litteraturundervisningen (Penne & Hertzberg, 2019). Der er derfor god grund til at rette opmærksomheden mod netop de mundtlige dialogformer i litteraturundervisningen i danskfaget.

I undersøgelsen af praksis har de studerende udviklet og afprøvet et litteraturdidaktisk greb, *De tre F'er*, hvor lærer og elever arbejder med tre samtaleformer: *Faglig samtale*, *Filosofisk samtale* og *Fordybelses-samtale*.

De tre former for klassesamtaler tager udgangspunkt i den skønlitterære tekst, som klassen læser, og er alle inspirerede af Olga Dysthes tanker om det flerstemmige og dialogiske klasserum (Dysthe, 1997). Hver samtaleform har sit eget fokus, sine egne regler og sine egne rammer. Det er afgørende, at læreren markerer, hvilken samtaleform man er i. Skiftet mellem samtaleformerne kan markeres ved, at man ændrer de fysiske rammer, fx bordopstilling, at lade eleverne sidde i rundkreds, at initiere gruppearbejde med dialog som omdrejningspunkt. Det er også hensigtsmæssigt eksplicit at italesætte, hvilket samtalerum man arbejder i, og lade eleverne vide, når der sker et skift fra én samtaleform til en anden.

Figur 1: Litteraturdidaktisk model: *De tre F'er*

Modellen *De tre F'er* kobler tre kendte og afprøvede samtaleformer i et samlet didaktisk greb. Koblingen af den faglige samtale, den filosofiske samtale og fordybelsessamtalen til en samlet model er et bud på et grundigt litteraturdidaktisk fundament i forhold til mundtligheden i litteraturundervisningen i klassen.

Faglig samtale

Den faglige samtale er en klasserumssamtale, der giver eleverne forforståelse. Hensigten med den er at afdække områder i en tekst, som er væsentlige for elevernes forståelse. Læreren planlægger den faglige samtale ved at reflektere over den valgte tekst: Er der noget i teksten, der er nødvendigt at forklare for eleverne, før de skal læse den? Er der noget, som eleverne skal vide for at kunne forstå teksten – og i givet fald: hvad?

Som en del af *De tre F'er* forbereder den faglige samtale eleverne på deres læseoplevelse og litteraturforståelse. Den faglige samtale er en forudsætning for fortolkningen. Hvis eleverne mangler forståelse

for fx meningsbærende begreber eller intertekstuelle referencer i teksten, klassen skal arbejde med, kan forståelsen gå tabt. Under den faglige samtale sidder eleverne normalt på deres vante pladser, og det er lærerens opgave at styre samtaleforløbet. Den faglige samtale vil ofte foregå i en klassisk IRE-struktur (Høegh, 2018).

Filosofisk samtale

Den filosofiske samtale er en klasserumssamtale, der har til formål at åbne teksten for eleverne. Eleverne skal ikke lære om filosofi, men lære *gennem* den filosofiske samtale (Nabe-Nielsen, 2019). Temaet for den filosofiske samtale tager udgangspunkt i elevernes erfaringsverden og undren, og gennem samtalen formulerer eleverne refleksioner over samtaleens emne og lytter til andres refleksioner. Samtaleens formål er at skabe eftertanke og motivere til videre undersøgelse af teksten.

Den filosofiske samtale kan med fordel baseres på Olga Dysthes flerstemmige og dialogiske klasserum, hvor eleverne bruger hinandens synspunkter og enten modsiger det eller elaborerer med afsæt i det fremlagte synspunkt. Lærerens rolle i denne samtale er at understøtte det dialogiske klasserum ved fx at benytte autentiske spørgsmål, optag og høj værdsætning. Læreren skal være styrende, men ikke dominerende, da det er elevernes stemmer, der gerne skal fylde mest. Under den filosofiske samtale er det meningen, at eleverne skal sidde i en rundkreds, så de alle kan se hinanden.

Fordybelsessamtale

Fordybelsessamtalen er en klasserumssamtale, der har til hensigt at få eleverne til at undersøge den litterære tekst yderligere i en fortolkning og perspektivering af teksten. Eleverne bruger den viden, de har erhvervet sig i de første to samtaler i denne samtale. Indholdet i fordybelsessamtalen kan med fordel relatere sig til tekstens tema og budskab samt understøtte, at teksten bliver forbundet til eleven selv og elevens verden (Børresen, B., Grimnes, L., & Svenkerud, S., 2012). Nogle af de temaer, som man med fordel kan arbejde med under fordybelsessamtalen, er: *Hvordan udvikler hovedpersonen i den pågældende tekst sig fra start til slut? Hvad kan der ske i fremtiden på baggrund af de hændelser, der har været omdrejningspunktet i teksten? Hvad mener eleverne er vigtigt og ikke vigtigt i teksten?* Det er her hensigtsmæssigt, at eleverne har dialog med hinanden, og at de får rig mulighed for at reflektere.

De tre F'er i praksis

I arbejdet med *De tre F'er* er det afgørende, at læreren for at understøtte og udvikle litteraturundervisningen er bevidst om sin egen rolle i klasserummet og lader det dialogiske aspekt være et styrende princip i klasserumssamtalerne.

Det didaktiske greb *De tre F'er* er afprøvet i praksis, og analysen af empirisk data fra denne afprøvning viser, at man som lærer kan kvalificere litteraturundervisningen og litteratursamtalen ved at anvende forskellige samtale- og dialogformer. Afprøvningerne viser, at selvom *filosofisk samtale* og *fordybelsessamtalen* grundlæggende er dialogiske, så er det en udfordring for læreren at slippe den klassiske IRE-struktur. Når det dog lykkes at holde samtalen dialogisk, ser det ud til, at der faktisk opstår en interaktion, som bringer refleksioner frem, så samtalen både bliver flerstemmig og får faglig dybde.

Litteratur

Børresen, B., & Persson, V. (04. 03 2018). Filosofisk samtale i undervisningen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 3.

Børresen, B., Grimnes, L., & Svenkerud, S. (2012). *Muntlig kompetanse*. Fagbokforlaget.

Carlsen, D., & Ipsen, M. (2019). Mundtligheden er der jo bare! In von Oettingen, A., & Thorgaard, K. (red.) *Universitetsskolen*. Dafolo.

Dysthe, O. (1997). *Det flerstemmige og dialogiske klasserum*. Klim.

Høegh, T. (2018). *Mundtlighed og fagdidaktik*. Akademisk Forlag.

Kverndokken, K. (2016). *101 Måter å fremme muntlige ferdigheter på – om muntlig kompetanse og muntlighetsdidaktik*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Nabe-Nielsen, L. (2019). *Filosofi i skolen – Undervisningens rum for undren*. Gyldendal.

Penne, S., & Hertzberg, F. (2019). *Mundtlige tekster i klasserummet*. Dansk lærerforeningens Forlag.